

„Ready made párti vagyok.
Értsd meg, ami adva van. Bőven, bőven elég”

Tarr Hajnalkával beszélget Mélyi József

Mit mondott a szerkesztő, miért gondolt Rád?

Azt mondta, bírja a munkáimat, és olvasgatja, amit írok itt-ott, az autista projekttel kapcsolatos interjúkat is ismerte meglepő módon, és érdekesnek találja mindezt. Már keresett nyáron, hogy írjak, de nem akartam, mert amikor ilyen komplett bizonytalanságba kerülök, mint például most, akkor nem lehet kijelenteni dolgokat. Olyan, mint amikor az ember 16 évesen sokkot kap, mert annyira erős a valóság, és annak a rá kifejtett hatása. Normális esetben sokkot kapsz tőle, majd felfogod, vagy minimum elfogadod valamennyire olyannak, amilyennek tűnik, és utána valami értelmes dologba kezdesz, ami a valósághoz idomul. Jelenleg olyan, mintha még mindig ott állnék 16 évesen, és arra ébredek rá, hogy még nem fejeztem be ezt a meghökkenést. Elindulnék a valóság irányába, de nem tudom, hol van. Megtorpanok, aha, hátha itt. Maximum megállok mellette. Nem nyúlok hozzá. Vagy hozzányúlok és gyorsan elengedem. Eddig megvolt az az illúzióm, hogy a sokk feldolgozásának van egy fiókja, az a neve, hogy kortárs művészet, csináltak hozzá egy egyetemet is, és ez így olyan, mintha valami lenne. Továbbra is gyanítod, hogy ez valójában egy semmi, ahhoz képest, hogy mások milyen valós dolgokat csinálnak, konkrét tudásra tesznek szert. Konkrét tudásom nekem nincs, gondolataim vannak és benyomásaim, ezeket tudom hajtogatni, és ezzel eddig elég jól elevickéltem. De most itthon ezek a gondolatok és benyomások létjogosultsága mintha ki lenne húzva. Arra eszmélek rá, hogy ez lett momentán a magyar valóság, hogy az én foglalkozásomról ki lett mondva, hogy ez nem létezik. Ez nagyon sokkoló.

Most volt kiállításod az acb Galériában, sokan látták, az nem reális?

Ez olyan, mint a házibuli, ahol nyilván ott vannak a hasonzorú barátaid, és egymást látva azt gondoljuk, hogy ha én is ezzel foglalkozom, meg ő is, akkor ez tényleg egy valóság. Most komolyan, milyen értelemben reális? A sokan látták azt jelenti, hogy sokan látták. A zsiráfot is sokan látták az állatkertben. Ne értsd félre, nagyon örültem, hogy ennyire látogatott a kiállítás. Örültem például annak, hogy a kiállítás kapcsán sokat emaileztünk a Maurer Dórával, mellesleg növényekről meg állatokról is. Cukkinikről. Azt élveztem. Vagy hogy két-három ember, például a Bak Imre mondott néhány olyan gondolatot az anyaggal kapcsolatban, ami fontos volt nekem, és megmaradt bennem. Tanultam. De egyébként: megcsinálok, kirakom, megnézik, leszedem, hazamegyek. Nem történik valójában semmi, ami kérdéseket vetne fel bennem, rájönnek valamire, tanulnék belőle, új dologba vágnék bele, interakció bármivel, bárkivel érdemben.

Ez nem a kiállítás utáni katzenjammer?

Biztos hozzátartozik ez is. És nincs is okom a nyavalygásra, hiszen ennek a kiállításnak jó visszhangja volt. De valahogy nem

indít el semmit, nincs következő lépcső. A kiállítás az olyan, mint egy golyó, amit bedobsz valahová, és elindít más golyókat, diskurzusokat, lehetőségeket teremt. Mostanában a kortárs értelmiségi diskurzusokra a társadalom nem tart igényt.

Nem a társadalom nem tart rá igényt, hanem a hatalom. Ez inkább egy 60-as, 70-es évekbeli helyzet, baráti társaságokba visszazoruló avantgárd kultúrával. Vagy Te nem így írod le magadnak ezt az állapotot?

A probléma az lehet, hogy én 14 éves koromig majdnem kizárólag csak népmeséket olvastam. Ott minden nagyon letisztult volt: ott volt a Jó és a Rossz, ez egy tiszta ügy. Utána jött 2-3 kötetes könyv, majd bele is ugrottam az egzisztencializmusba. Most néha azt érzékelem, hogy valójában nem jutottam túl azon, hogy van a Jó meg a Rossz, és kész. Én idealista módon egy tágas, boldog életet vizualizáltam magamnak. Elgondoltam, hogy ezért meg kell dolgoznom, le kell küzdeni sok akadályt, de a végén egy tágas világ vár. Boldogan dolgozom, amíg meg nem halok. Most meg minden ponton azt tapasztalom, hogy a világ nem tágas, és a benne lévő emberek is össze vannak húzódva teljesen. Ez a tágasságba vetett hitnek a feladása furcsa módon a munkáimmal kapcsolatban tudatosodott bennem először. Mert 25 évesen nagyon vágytam rá, hogy nagyszabású helyspecifikus installációkat készítek, Serra vagy Gormley léptékében. És azt gondoltam, hogy csak a saját féltelmeim akadályoznak meg abban, hogy a térben felszabadultan vizualizáljam a gondolataimat. Aztán persze rájöttem, hogy én nem leszek az a művész, aki olyan léptékű installációkat csinál, mint Serra, mert például egyszerűen olyan országban élek, ahol ennek nincs hagyománya, tere, és nincs is rá pénz és kedv és felszabadultság és egyáltalán. Rádöbbsentem, hogy ez nem az a hely, ahol ilyeneket készíthetek — ez egy törés volt. Máshogy kezdtem el térrel dolgozni. A dolgokhoz képzelt vagy a dolgokról tudott térrel dolgoztam tovább. Aztán jött a jelenlegi kultúrpolitika, meg az egész *en bloc*. És a tér néha mostanra mind fizikailag, mind mentálisan olyan kicsikének tűnik, hogy néha majd' elsírom magam.

Egyszer Berlinben beszélgettünk Baksa-Soós Jánossal, és azt mondtad, hogy ha ő tényleg valós méretre emelné a modelljeit, akkor az legalább is galaxisméretű lenne.

Igen, persze ez a megoldás. Belső tér, gondolati tér. És még anyagköltsége sincs! A térképeken nagyon szeretem a léptékjelölést. Amikor oda van írva egy picit dolog mellé, hogy ez valójában kétszázszor ekkora. És te meg ott állsz, és képzeld el. A múzeumokban is ugyanezt csinálod a műtárgyak előtt, ott is van egy kis tárgy és a saját koncepciódat rendezed hozzá. A múzeumban végül is a saját koncepciódat látogatod meg, a kiállított tárgy generátorként működik, a tárgy melletti kis cetli meg hívószó.

A gemkapcsos munkád önmagában is hatalmas, annak is nagy a gondolati aurája?

Gondolati aura? Inkább egyfajta jelenlét. Nagyon nehéz elkapni, hogy egy műtárgy mitől lesz a tárgyi mivoltán túl valami más, mitől lesz hétszázézer összefűzött gemkapocs több, mint hétszázézer összefűzött gemkapocs. A térinstallációról csak akkor derül ki, hogy működik-e, „ketyeg vagy nem ketyeg”, mint valami óra, amikor ott a térben összeáll. Mindig iszonyatosan félek, hogy lesz-e körülötte valamilyen buborék vagy nem. Az anyag jelenléte és még valaminek a jelenléte. De azt gondolom, hogy ha én egy anyagba az időmből, a figyelmemből, a mozdulataimból egy masszív fókusszal egy jókora adagot beleinjektálok, akkor az az életem egy darabja lesz, élő anyag, és pont annyira lesz jelen egy adott térben nélkülem, mint amennyire én magam jelen voltam, miközben csináltam és gondolkodtam rajta. A műtárgyak amúgy is egyfajta helyettes jelenlevők.

A papírból kivágott pillangóid akkorák, amekkorák, ott már nincs dimenzióugrás.

Igen, valóságos méretűek a lepkék. De a gemkapcsok is valódiak voltak. Egy 3×4 méteres lepegyűjtemény a megszokottnál azért bőven nagyobb. Ilyen értelemben van dimenzióugrás. Ugyanakkor a gemkapcsos munka volt a legbátrabb léptékű munkám, amit valaha készítettem, utána nem is csináltam nagy installációt, mert nagyon költséges, és ezt nem engedhetem meg magamnak. Például utána hova a francba teszem? Azon felül technikailag is vannak korlátaim: vettem például flexet, de rájöttem, hogy félek tőle. Körfűrész dettó. Hasznos volna például, ha asztalos is lennék, vagy szobrász, de nem vagyok. És valahogy nem jön, hogy megtanuljam ezeket. Én össze tudok fűzni dolgokat, ragasztani tudok, lyukasztani, vagy szét tudok valamit vágni: rájöttem, hogy annyit tudok ma is, amennyit az óvodában megtanultam. Csak abban tudok gondolkodni, amit magam is meg tudok csinálni. Itt vannak a pillangók, ahhoz kellett két értelmező kézisztár, meg olló, tű, radír, fél év, és persze egy keretező. Egyébként is a kreálás nekem alapvetően nehéz, mindig valami meglévőből építkezek: bőven elég nekem az adott dolgokat megértenem meg valahogy elviselnem és feldolgoznom a többértelműségüket meg a változékonyságukat, nem áll szándékomban még plusz valamiket létrehozni, és növelni az érthetetlen dolgok számát. *Ready made* párti vagyok. Értsd meg, ami adva van. Bőven, bőven elég.

Ezek szerint csak azt eszed, amit egyszer már ettél. Egyébként főzöl?

Mostanában igen, főzök, és szeretek megkóstolni új ételeket — ha más csinálja. Egy csomó dologban nagyon merev és zárt vagyok, másban meg pont az ellenkezője. Bár a munkáim iszonyú időigényesek, a magammal való törődésben nagyon türelmetlen vagyok. Úgy érzem, hogy a főzés a testtel járó kötelesség. Ne-

kem ez egy kinszenvedés, hogy répadarabkákat tologassak egy serpenyőben két centivel balra, aztán jobbra. Egyébként elég jól főzök, ha rászánom magam, de inkább a sütő való nekem. Összevagdósok dolgokat, azt bele kell rakni egy formába, és a sütő a többit megcsinálja helyettem. Sokáig egyébként a kajával takarékoskodtam, nem sokat ettem, legalábbis nem rendszeresen. És ha ideges vagyok, vagy nagyon fókuszálok valamire, akkor elfelejtek enni vagy inni. De ma már figyelek erre.

És akkor hetente egyszer meghalsz?

Bárcsak úgy lenne, hogy hetente csak egyszer halok meg! Viszonylag gyakran halok meg, de rutinos feltámadó vagyok. Egyébként még a növények azok, amik lassítanak, a növényeket nagyon szeretem, értem őket, törődök velük, látszik is rajtuk, hogy törődök velük. Amikor eszembe jut, hogy disszidálok, mindig arra gondolok, hogy egy bőröndbe be tudom-e majd rakni például az orchideáimat.

Évek óta foglalkozol autistákkal. Be lehetne helyettesíteni, amit a növényekről mondtál?

A növények érzékenyek, külön meg kell őket ismerni, hogy életben tudd őket tartani. Nagyon lassan reagálnak azzal kapcsolatban, hogy jól vagy rosszul törődsz-e velük. És sokszor akkor már késő. Szóval nagyon oda kell figyelni rájuk, és ez intuitív dolog. Az autizmussal élő emberek sem adnak sok kapaszkodót a külvilágnak azzal kapcsolatban, hogyan viszonyuljanak hozzájuk, mi is jó nekik, mi zavarja őket. Nem egyszerű ezt kipuhatolni náluk. Rajtad áll a kapcsolatotok, ők jóval eszköztelenebbek, mint te. Minden apró momentumból olvasni kell, ebből kell kiraknod egy rendszert, amiben el tudsz jutni hozzájuk. Mindig vonzódtam olyan emberekhez és helyzetekhez, ahol az érzékenységem nagyon igénybe van véve. Zárkózott, nagyon nem egyértelmű emberekhez, ahol rajtad áll, hogy a bennük rejtőző szépséget kibontsd a láthatatlanságból. Igazán mélyre kell merülnöd a kapcsolatban, nagyon finom mozdulatokkal, valódi figyelemmel, ami valahogy kizár minden külső zajt. Szeretek az ilyesmit.

Mi vagy inkább, megfigyelő vagy pedagógus az autisták esetében? Vagy pontosabb hasonlat a növénygondozó?

Inkább híd vagy átvívó anyag vagyok. Van ő, mint egység, és van a külvilág, mint egy másik egység, náluk éles határvonallal. Kevés dolog jön ki, kevés dolog megy be. Én értek valamit a külvilágból, és értek valamit a külvilágtól való elzárkózásból is, szóval azt hiszem, jó híd tudok lenni, ha arról van szó.

A művészet is egy átkötő médium az autisták felé?

Nem egészen. Rajzolnak, és ha ott vagy velük, amikor ezt teszik, reagálsz rájuk, akkor az egy kommunikációs folyamatot indít-

hat el a rajzolás tevékenységén belül. A rajzolás remek alkalom a kapcsolat teremtésére. De autizmusról beszélünk, a „szándékot” mint olyant már eleve máshogy kell megközelítenünk. Önki-fejezési szándék, kommunikációs szándék és a többi. A külvilág jelenlétének evidenciája. Fogalmak, metaforák, projekciók stb. Minden, amit normális esetben a művészethez, alkotáshoz kötünk, az autistáknál abban a formában és teljességben nincs jelen, mint egy nem autista ember esetében. Csecsemőkoruktól már máshogy alakul a külvilággal való kapcsolatuk — és a magukkal való kapcsolatuk is. Szóval ez nem pusztán csak a belső és a külső világ közötti interakció problémája; eleve a saját világával való belső kapcsolat nehézsége is — a kettő nyilván összefügg. Na most ha rajzol, és te jelen vagy, és reagálsz rá a rajzolás tevékenységének védett burka alatt, akkor lehet, hogy kap valamit, megtanul valamit, amit addig nem tudott. Például azt, hogy a külvilág tud úgy reagálni rá, ahogyan az neki befogadható. A rajzaikon is meglátszik egy idő után az érzelmi interakció. Sokan eleinte csak négyzettrácsokat vagy vonalakat rajzolnak, két-három év alatt, utasítások nélkül, de érzelmi és némi technikai támogatással színek, formarendszerek, színharmóniák, kompozíciók jelenhetnek meg a rajzokban, egyfajta kibontakozásnak lehetünk tanúi. Egy belső árnyaltság elindulásának, ami vizuálisan is megjelenik. Olyasmi, mintha egy tömb betonon egyszer csak intarziák jelennének meg, amelyek egyre bonyolultabbá és finomabbá válnának.

Kicsit olyan, mintha körbeértünk volna. Mintha magadról beszél-nél.

Mindig olyan, mintha magamról lenne szó, ha az autistákról beszélek. Az, hogy én az autisták világára ennyire zsigerből mozdultam rá, az azt is jelenti, hogy találtam valamit, ami hozzám rendkívül hasonló, és ezért otthon érzem magam. Amikor én az autistákat összekötöm a külvilággal, amikor kimozdítom őket a magányból, akkor a saját izoláltságomat és magányomat oldom fel újra és újra.

